

Het Ontstaan en de Bloei van de ‘Suryoye’ Gemeenschap in Nederland*

Tegenwoordig vertoeven er ruim 13.000 Christelijke ‘Suryoye’ in Nederland, van wie het merendeel in Twente geconcentreerd is. Wie zijn deze ‘Suryoye’ en waar liggen hun wortels? Waarom zijn grote aantallen ondermeer in het oosten van het land aanbeland en hoe heeft deze gemeenschap vanaf haar begin vorm gegeven aan haar toekomstig bestaan in Nederland? Hebben de ‘Suryoye’ vandaag wellicht heimwee naar hun vaderland? Hoe verhoudt, ten slotte, de leer van de Syrisch-Orthodoxe kerk zich tot de Rooms Katholieke leerstellingen?

Op dergelijke vragen tracht ik vandaag summiere doch deugdelijke antwoorden te geven in de hoop, dat u na mijn bijdrage allen een bevredigend beeld hebt van de ‘Suryoye’ in Nederland.

1. ‘Suryoye’ = Syriërs = Arameeërs

Over wie hebben wij het eigenlijk wanneer wij over ‘Suryoye’ spreken?¹ Het woord ‘Suryoye’ is in feite niets anders dan de onvertaalde zelfaanduiding van de ‘Suryoye’ in hun eigen taal. De vertaling van deze term luidt ‘Syriërs’ en de enkelvoudige vorm ‘Syriër’ is ‘Suryoyo’. Daarnaast markeert ‘Suryoyo’ tevens de moedertaal van de ‘Suryoye’, te weten het ‘Syrisch’. Uiteraard is daarmee nog niet alles gezegd over de identiteit van de ‘Suryoye’.

De twee meest gezaghebbende Nederlandse Bijbelvertalingen zijn de Statenvertaling (1637) en de NBG-vertaling (1951).² Welnu, juist daar waar de Statenvertaling over Syriër(s), Syrisch en Syrië spreekt, refereert de NBG-vertaling respectievelijk aan Arameeër(s), Aramees en Aram.³ Het gebruik van deze verschillende namen is eenvoudig te verstaan tegen de achtergrond van de voorchristelijke Griekse vertaling van de Hebreeuwse grondtekst (‘Septuagint’). Immers, daar waar de Statenvertalers de Septuagint volgden (‘Syriërs’), prefereerden de NBG-vertalers een nauwe weergave van de Hebreeuwse tekst (‘Arameeërs’).

Het synoniem gebruik van deze benamingen is zelfs in het Nieuwe Testament aanwezig. Zo in het Lukasevangelie (4:27; NBG), waar Jezus naar “Naäman de Syrier” verwijst, terwijl het ook in Jezus’ tijd reeds bekend was, dat deze Arameeër “de legeroverste van de koning van Aram” (2 Kon. 5:1,20; NBG) was. Evenzo bemerkte de geschiedschrijver Flavius Josefus in zijn lezing van Gen. 10:22: “Aram had de ‘Arameeërs’, die de Grieken ‘Syriërs’ noemden.”⁴

De synonymie tussen de woorden ‘Suryoye’ en ‘Arameeërs’ en het besef van afstamming van de voorchristelijke Arameeërs is echter niet minder prominent aanwezig in de eeuwenoude literaire geschriften van de ‘Suryoye’, die tot op heden met grote belangstelling bestudeerd worden door geleerden; in Nederland aan de universiteiten van Leiden, Groningen, Nijmegen en Amsterdam. Dit gegeven zal ik middels twee willekeurige citaten bekrachtigen.

* Voordacht gehouden op 14 oktober 2004 te Utrecht in het Pax Christi Stiltecentrum. Organisator: Katholieke Verenging voor Oecumene. Thema: Syrisch-orthodoxen in Nederland: ‘Thuis’.

¹ Zie op <http://members.home.nl/bnaylorom/nederlands/suryoye.htm> mijn “De etnische identiteit van de ‘Suryoye’”(2001).

² Tegenwoordig ook op het internet disponibel. Zie voor de Statenvertaling <http://www.statenvertaling.net> of <http://www.coas.nl/bijbel> en voor de NBG-vertaling <http://www.biblija.net/biblija.cgi>.

³ Uitzonderingen vormen echter de persoonsnaam ‘Aram’ (Genesis 10:22-23; 22:21) en de toponiem ‘Paddan-Aram’ (Genesis 25:20; 28:2,5-7; 31:18; 33:18; 35:9,26; 46:15). Zie o.a. Syriër(s)/Arameeër(s) = Gen. 25:20; 28:5; 2 Sam. 10:6; Syrisch/Aramees = 2 Kon. 18:26/Jes. 36:11; Ez. 4:7; Syrië/Aram = Ri. 10:6; Hos. 12:13.

⁴ *Joodse Oudheden* (93 A.D.), Boek I, hoofdstuk 6 §4 van de Engelse vertaling van William Whiston *e.a.* (1895) op <http://www.ccel.org/j/josephus/works/ant-1.htm>; lees voor de Engelse weergave van het Griekse ‘Aramaios’ echter ‘Arameans’ in plaats van ‘Aramites’. Zie tevens Boek I.143 van de Griekse brontekst, die door B. Niese (1892) uitgegeven was en beschikbaar is op <http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?lookup=J.+AJ+toc>.

Een Nestoriaanse lexicograaf uit Bagdad (fl. 10^e eeuw) noteerde in zijn woordenboek: “de *Suryoye* werden eertijds Arameeërs genoemd.”⁵ De openingszin van de tweede appendix bij zijn befaamde kroniek, die meer dan 600 bladzijden telt, werd door de Syrisch-Orthodoxe Patriarch Michaël (†1199) ingeleid met de woorden: “Voorts schrijven wij met behulp van God een kroniek van de koninkrijken, die in de oudheid gevestigd zijn door onze natie, (d.w.z. van) de Arameeërs ofwel de zonen van Aram,⁶ (die) *Suryoye* werden genoemd.”⁷

Toen de term ‘Arameeërs’ de betekenis van ‘heidenen’ droeg in de vroege eeuwen van het Christendom, konden de bekeerde Arameeërs onder dergelijke omstandigheden niet langer met hun inheemse naam rondlopen. Zoals we zagen, noemden de Grieken de Arameeërs reeds voor Christus ‘Syriërs’; de Aramese benaming ‘Suryoyo’ is een leenvertaling van dit Griekse woord. Alzo namen ten slotte ook de Christelijke Arameeërs deze traditie noodgedwongen over als alternatief voor hun intussen ‘gechristianiseerde’ identiteit in een heidens milieu.

Hoe spijtig het ook is voor de ‘Suryoye’, maar met de stichting van de “Syrische Arabische Republiek” zijn zij wel van hun traditionele zelfbenaming beroofd. Immers, wat de uiterlijke identificatie met ‘Syriër’ betreft, bestaat er allerminst een wezenlijk onderscheid tussen een ‘Suryoyo’ en een inwoner van Syrië, al zou deze laatste een Arabische moslim zijn.

Vooraf dit feit heeft er toe bijgedragen, dat talrijke ‘Suryoye’ met ondermeer de voornoemde historische feiten in hun achterhoofd, veeleer kiezen om het voor buitenstaanders nietszeggende, ambigue en onvertaalde begrip ‘Suryoye’ te vervangen door hun prechristelijke benaming ‘Arameeërs’.⁸ Alsof de ironie van de geschiedenis wil, dat Arameeërs na 2000 jaar weer hun authentieke, inheemse naam adopteren en het ditmaal niet meer prijsgeven – koste wat kost.

Ondergetekende is ook een voorstander van het gebruik van deze naam en in het vervolg zult u mij dan ook horen spreken van ‘Arameeërs’ in plaats van ‘Suryoye’ – onze andere geliefde naam, die ik persoonlijk liever met mijn volksgenoten deel in onze z.g. ‘Suryoyo’ taal.

Traditioneel maakt men verder een geografische indeling ten aanzien van de Aramese kerken. Enerzijds representeren de West-Arameeërs tegenwoordig de Syrisch-Orthodoxe kerk (waaruit de Syrisch-Katholieken & Syrisch-Protestanten ontstaan zijn) en de Maronitische kerk, anderzijds vertegenwoordigen de Nestorianen⁹ en de Chaldeeërs de Oost-Aramese kerk.

Syrisch-Orthodoxen, die van oorsprong uit Tur-‘Abdin (zie onder) komen, noemen zichzelf *Suryoye* in hun Aramese spreektaal, terwijl Oost-Arameeërs zichzelf als *Sur(y)aye* profileren in hun Aramese dialecten. Al deze Arameeërs hebben ieder op hun eigen manier het literair Aramese dialect uit Edessa bewaard en gebruiken dit idioom o.a. nog voor de liturgie.¹⁰

⁵ R. Duval, *Lexicon Syriacum auctore Hassano Bar Bahlule*, I-III (Paris, 1901) onder het woord *Suriya*/Syrië.

⁶ Vgl. de identieke Hebreeuwse constructie *bney yisrael* = de zonen/kinderen van Israël = de Israëlieten (NBG), die ondermeer veelvuldig in het Bijbelboek Exodus voorkomt (e.g., 3:11 en 6:5); zie Gen. 32:28 voor ‘Israël’.

⁷ J.-B. Chabot, *Chronique de Michel le Syrien, patriarche jacobite d’Antioche (1166-1199)* (Paris, 1899). Boek III, p. 748 van de Aramese tekst. Zie o.a. ook Michaëls opvatting over Gen. 10:22 (p. 7): “De zonen van Sem (zijn): de Assyriërs, de Chaldeeërs, de Lydiërs, de Arameeërs die de *Suryoye* zijn, de Hebreërs, en de Perzen.”

⁸ Vgl. reeds de toenmalige Syrisch-Orthodoxe Patriarch Ephrem Barsoum in zijn *The Syrian Church of Antioch: Its Name and History* (1952; heruitgegeven door de Aramese organisaties in Midden Europa en Zweden in 1983), die op zijn manier wegens de ambiguïteit van de naam ‘Syriërs’ in Westerse talen, te berde bracht, dat ‘Syrisch-Aramees’ een betere aanduiding is voor de kerk en het volk (P. 43: “the present ambiguity would disappear if we add ‘Aramaic’ to the Syriac language, and ‘Aramean’ to the Syrian Church.”). Vgl. mijn belichting van dit boekwerk (2001) op <http://members.home.nl/bnayorom/nederlands/eb.htm>.

⁹ Sinds 1976 de ‘Assyrische Kerk van het Oosten’; niet zelden ‘Assyriërs’ genoemd (vgl. n.18, beneden).

¹⁰ Vgl. mijn “Een beknopte inleiding over de Aramese taal,” vanaf 20 november op www.midyat.nl.

Kortom, geheel in overeenstemming met de opinie van hun voorouders is de historisch juiste identificatie van de ‘Suryoye’ *Arameeërs* en de ware naam voor hun taal en cultuur *Aramees*.

2. Mesopotamië = Aram-naharaim & Tur-‘Abdin

De Arameeërs, die zich heden ten dage in Nederland bevinden, zijn van oorsprong nagenoeg allen afkomstig uit de landen Turkije, Syrië en Irak. Kort na de triomf op het Ottomaanse Rijk werden deze staten met behulp en/of instemming van de Westerse mogendheden opgericht.

Reeds in de oudheid stond het gebied van het huidige Zuidoost-Turkije, Noordoost-Syrië en Noord-Irak bekend als ‘Mesopotamië’ – Grieks voor “[het land] tussen de rivieren,” namelijk de Eufraat en de Tigris. Ook deze geografische naam is onder invloed van de Septuagint de Westerse Bijbelvertalingen ingeslopen. In alle gevallen reproduceert het namelijk de Hebreeuwse samenstelling ‘Aram-naharaim’, d.i. “[het land] Aram van de [twee] rivieren.”¹¹

Een millennia oude landstreek in het noorden van Aram-naharaim is ‘Tur-‘Abdin’. Assyrische bronnen tussen de 14e-7e eeuw v.Chr., waarin de Akkadische naamgeving van dit gebied ‘Kashiari’ luidt,¹² schetst het markante beeld van talloze Aramese prinsdommen, die een groot obstakel vormden voor de Assyrische koningen met hun expansiedriften richting het westen.¹³

Het is frappant, dat de wijlen Syrisch-Orthodoxe Patriarch en geleerde Ephrem I Barsoum (1887-1933-1957) reeds in zijn *Geschiedschrijving over het landschap van Tur-‘Abdin* (Glane, 1985²), p. 14, postuleerde: “De eerste bewoners in dit gebergte nu zijn de Arameeërs.” Te meer, daar dit feit geconfirmeerd wordt door recente studies van archeologen en historici, die de oorsprong der Arameeërs situeren in Opper-Mesopotamië, d.i. in Zuidoost-Turkije.¹⁴

¹¹ Zie Gen. 24:10; Dt. 23:4; Ri. 3:8 (*syrias potamōn*); 1 Kron. 19:6 (*syrias mesopotamias*); Ps. 60:2 (59:2, *mesopotamian syrias*): <http://spindleworks.com/septuagint/septuagint.htm>. Het Hebreeuwse ‘naharaim’ is een zogeheten dualisvorm, maar het is niet zeker of het ook werkelijk die betekeniswaarde draagt. Vandaar de dubbelzinnigheid in de vertaling: gaat het om ‘twee’ (dualis) bekend veronderstelde rivieren of gaat het mogelijk om meerdere rivieren? Traditioneel werd ‘Aram-naharaim’ opgevat als het ganse gebied tussen de rivieren de Eufraat en de Tigris. Tegenwoordig zijn er echter ook andere meningen; zo zijn er kenners, die het landschap tussen de Eufraat en de Khabur rivier in Noordoost-Syrië als Aram-naharaim beoordelen.

Weliswaar is het Oude Testament niet vanuit een Aramees perspectief geschreven, maar desondanks blijft het een waardevolle bron voor de vroege Aramese historie. Zo zijn er verscheidene composities met het voorvoegsel ‘Aram’ in de Bijbel aanwezig, waaronder de toponiemen Paddan-Aram, Aram-Soba, Aram-Ma’ka en Aram-Damascus, die op het eind louter ‘Aram’ is gaan heten (evenals Aram-naharaim in Ri. 3:(8,)10 slechts ‘Aram’ genoemd werd).

¹² Zie o.m. S.P. Brock, “Tur ‘Abdin – a Homeland of Ancient Syro-Aramaean Culture,” in H. Hollerweger, *Living Cultural Heritage. Turabdin: Where Jesus’ language is spoken* (Linz, Österreich: Freunde des Tur Abdin, 1999), p. 22 (alle teksten aangeboden in het Engels, Duits en Turks) en R. Macuch, “Tur ‘Abdin Through the Ages,” in *Abr-Nahrain* (1991) Vol. 29, pp. 87-105. Bijv. p. 92: “Tur ‘Abdin has a history of one and a half millennia before the conversion of its Aramean inhabitants to Christianity and is mentioned in several Assyrian records, such as Adadnari I (1305-1274) and Salmanassar I (1274-1244), in which wine regions, especially the good wine of the Mount Izala [Turo d-Izlo], a name still used for the southern part of Tur ‘Abdin, is mentioned.”

¹³ Zie bijv. H4 “De Aramese Koninkrijken” in S.P. Brock *et al.*, *De Verborgen Parel: Het Aramese Erfgoed en de Syrisch-Orthodoxe Kerk* Boek I (Rome, 2001). Vgl. ook mijn “De Verborgen Parel” in Pokrof (2002; <http://www.oecumene.nl/uitgaven/pokrof/2002/pokrof%202002-3.pdf>), pp.6-7, en “3000 jaar Aramese Geschiedenis” (2002) op http://members.home.nl/bnaylorom/nederlands/aramese_historie.htm.

¹⁴ Zie vooral M. Schwartz, “The Origins of the Aramaeans in Syria and Northern Mesopotamia: Research Problems and Potential Strategies,” in O.M.C. Haex, H.H. Curvers and P.M.M.G. Akkermans (eds.), *To the Euphrates and Beyond. Archaeological Studies in Honour of Maurits N. van Loon* (Rotterdam, 1989), pp. 275-291; H. Sader, “The 12th Century B.C. in Syria: The Problem of the Rise of the Aramaeans,” in W.A. Ward & M.S. Joukowsky (eds.), *The Crisis Years: The Twelfth Century B. C. From Beyond the Danube to the Tigris* (Kendall / Hunt Publishing Company, 1992), pp. 157-163 (zie ook de respons van T.L. McClellan op dit artikel

De geografische nomenclatuur ‘Tur-‘Abdin’ is in wezen Aramees voor “Het Gebergte der dienaren [Gods]” en symboliseert het bestaan van een eeuwenoude Christelijke traditie, die teruggaat tot de vroege geschiedenis van het Oosterse Christendom.¹⁵ De nog zichtbare presentie van talrijke kerken en kloosters in dit voormalige bolwerk van het Aramese Christendom, dikwijls met recht de “Berg Athos van het Oosten” genoemd, wordt sinds enige tijd echter gekenmerkt door de opvallend grote absentie van de inheemse bevolking.

3. De leegloop van Tur-‘Abdin

Hoe heeft het ooit zover kunnen komen, dat vanaf de beginjaren 1960 de Arameeërs massaal hun eeuwenoude thuisland zouden gaan verlaten in ruil voor een wildvreemde samenleving?¹⁶ Het volgend resumé tracht u enig inzicht te verschaffen over de wezenlijke migratiemotieven.

In de 19^e eeuw hadden de intussen sterk gedecimeerde Arameeërs, die ontegenzegglijk tot de autochtone bevolking van Aram-naharaim behoren,¹⁷ periodieke vervolgingen te verduren. Alleen al in de jaren 1843 en 1895-96 zijn er zo’n 35.000 Arameeërs van het leven beroofd.¹⁸ Een nog groter dieptepunt, dat onoverkomelijke verwoestingen heeft aangericht op de Aramese gemeenschap, was de Christelijke Genocide¹⁹ in het Ottomaanse Rijk gedurende de Eerste Wereldoorlog; in totaal werden er naar schatting 500.000 Arameeërs uitgemoord.²⁰

Na en zelfs voor deze barbaarse pogingen om de Christelijke minderheden uit te roeien, waren er al groepen Arameeërs noodgedwongen op de vlucht geslagen naar de naburige Arabische landen, Australië en de beide Amerika’s. Veel Arameeërs afkomstig uit Zuidoost-Turkije, zoals Tur-‘Abdin en Hakkari, zijn vooral naar Syrië, Irak, Libanon en de Amerika’s gevlucht.

Daar de majoriteit van de Nederlandse Arameeërs uit Syrisch-Orthodoxe gelovigen bestaat, die hun oorsprong in Tur-‘Abdin hebben, beperk ik mij in het vervolg tot deze gemeenschap.

Na de ondergang van het Ottomaanse imperium waren de tegenslagen echter nog niet ten einde. Ten tijde van de Koerdische opstand in 1925-26 in Zuidoost-Turkije, kregen Syrisch-Orthodoxe kerken en kloosters het opnieuw zwaar te verduren.²¹ Nog geen decennium later werd het Syrisch-Orthodoxe patriarchaat vanwege de penibele situatie naar Syrië verhuist.²²

in dezelfde uitgave, pp. 164-173); W. T. Pitard, “Arameans,” in A. J. Hoerth, G. L. Mattingly and E. M. Yamauchi (eds.), *Peoples of the Old Testament World* (Baker Books, 1996²), pp. 207-230.

¹⁵ Vgl. de bijdragen van S.P. Brock en A. Palmer in H. Hollerweger (n.10, boven), pp. 22-23 en 37-46 (Engels).

¹⁶ Hoofdstukken drie en vier in de doctoraalscriptie van J. Schukink, *De Suryoye: een verborgen gemeenschap. Een historisch-antropologische studie van een Enschede vluchtelingengemeenschap afkomstig uit het Midden-Oosten* (Enschede, 2003; ISBN: 90-9017346-3) bevatten een gedegen analyse ten aanzien van deze vraag.

¹⁷ De geforceerde indringing van Arabieren, Turken en Koerden is door meerdere vroege Aramese schrijvers vastgelegd; zelfs de bronnen van de genoemde volken onderkennen hun niet-Mesopotamische afkomst.

¹⁸ Ten aanzien van 1843 klinken nog altijd de treffende woorden door van A. Thiry, “Nestor: het mes van de profeet,” in *De Brakke Hond* 58 (1998; <http://www.brakkehond.be/58/thiry1.html>): “Zeker is enkel dit: de Hakkari-slachting van 1843 maakt duizenden slachtoffers onder de Assyriërs, het grootste dodental sinds de massale vervolgingen door Timoer Lenk. Het is de eerste gongslag. Niemand luistert. Katholieke, protestantse en anglicaanse missies jagen vanuit Oermia met verdubbelde ijver op de nestoriaanse zielen.” Omtrent 1895-96 volstaat de bemerking van S.P. Brock, *De Verborgen Parel* (zie n.11, boven), Boek III, p. 66: “een handschrift uit Mosul (1896), vermeldt het aantal van 25.000 vermoorde Syrisch-Orthodoxen (en 80.000 Armeniërs).”

¹⁹ De misleidende beschrijving van deze tragedie als de “Armeense Genocide” impliceert een ontkenning dan wel uitsluiting van andere Christelijke slachtoffers, zoals de Arameeërs en de Grieken.

²⁰ De meest recente wetenschappelijke verhandeling omtrent dit onderwerp is S. de Courtois, *The Forgotten Genocide: Eastern Christians, The Last Arameans* (Gorgias Press, 2004); vertaald naar het Engels door Vincent Aurora vanuit het Franse *Le Génocide oublié. Chrétiens d’Orient, les derniers Araméens*.

²¹ S.P. Brock, *De Verborgen Parel* (zie n.13, boven), Boek III, p. 68v.

²² In 1933 naar Homs en in 1957 naar Damascus, waar de huidige Patriarch tot op heden resideert.

Buiten de fysieke vervolgingen,²³ waarvan we zojuist de belangrijkste gebeurtenissen vermeld hebben, onderging de Syrisch-Orthodoxe gemeenschap op meerdere fronten narigheden. In de nieuw ontstane Republiek Turkije kregen zij nu tevens te maken met het Turks chauvinisme, dat binnen de Turkse staatsgrenzen geen plaats toekende aan niet-Turkse minderheden.²⁴

Na de Eerste Wereldoorlog stond de ultranationalistische regeringen hetzelfde beleid voor ogen als tijdens de Christelijke Genocide, doch ditmaal verschilde de praktische uitvoering. Turkije was enkel bestemd voor de Turken en het land kende slechts één taal, het Turks.²⁵ Zo ontstond er een periode van Turkificering en een rijk Christelijk erfgoed moest het ontgelden.

Hoewel Turkije in theorie een secularistische republiek meende te zijn met een scheiding tussen de politiek en de religie, zag de praktijk er anders uit. Al vroeg was duidelijk, dat de islam de Turkse maatschappij feitelijk domineerde.²⁶ Daar christenen volgens het islamitisch recht (*shari'a*) een discriminerende positie toebedeeld wordt en zij slechts één recht hebben, het tweederangsburgerrecht,²⁷ werden de Arameeërs ook de dupe wegens hun Christelijkheid.

Het zojuist geschetste beeld, weliswaar uiterst summier, is in vogelvlucht wat de Arameeërs zoal ervaren hebben. Stelt u zich eens voor hoe zij zich voelden na vele moordpartijen en verwoestingen, die zij nauwelijks te boven zijn gekomen, en na voortdurende discriminatie.

Zeker, hun wereldbeeld werd beheerst door verslagenheid, angst, onzekerheid, verlatenheid en machteloosheid, d.i. het onvermogen om hun lot in vrijheid in hun eigen land te bepalen. Alle ellendige ervaringen, die de nationale psyche van de Arameeërs ernstig aantastten, brachten een dusdanig geestelijke toestand teweeg, die de begeerte aangewakkerd had om elders een nieuw bestaan op te bouwen ten koste van het eeuwenoude vaderland.

In de beginjaren 1960, vlak na de Tweede Wereldoorlog, deed West-Europa een beroep op werknemers vanuit het buitenland. Zo trok ook de wederopbouw van Nederland de aandacht van enkele tientallen jonge en frisse Aramese arbeidskrachten in de periode 1964-1975. Velen waren werkzaam in de industriële sectoren (confectie-, textiel- en metaalnijverheid) in de Twentse steden Hengelo, Enschede en Oldenzaal en in steden als Amsterdam en Amersfoort.

Het recht op gezinshereniging maakte, dat de getrouwden onder de Aramese 'gastarbeiders' overige gezinsleden naar Nederland haalden. Maar de eigenlijke massale toestroom van de Arameeërs werd pas vanaf de allereerste asielaanvraag in 1975 ingeleid. De contemporaine burgeroorlog in Beirut alsmede het Cyprus conflict wakkerden bij de moslims in en rondom Tur-'Abdin extreme haatgevoelens aan, die zij ventileerden op de Christelijke Arameeërs.

²³ Alle gruweldaden waren wel het nefaste gevolg van een samenspel tussen plunderende Koerdische (semi-) nomadenstammen en het laconieke Ottomaanse (en later Turkse) leger, dat haar beschermende taak liet afweten.

²⁴ Ofschoon het Verdrag van Lausanne (juli 1923), dat ook door Turkije ondertekend is, op papier garant stond voor de veiligheid en de gelijkwaardigheid van alle "niet-moslim minderheden" in Turkije, pakte de realiteit echter anders uit. Daar de zogeheten "niet-moslim minderheden" nooit gedefinieerd waren, gunde de arbitraire lezing van de Turken slechts de Armeniërs, de Grieken, de Joden en de Bulgaren (na een bilateraal verdrag met Bulgarije in 1925) deze status. Daarom bleven Arameeërs verstoken van basale rechten (e.g., sociale, culturele).

²⁵ De Turkse uitleg van Lausanne (n.24) had rampzalige consequenties voor Arameeërs. Hun complete identiteit, ja hun hele bestaan (historie en heden), werd ontkend. Zij zouden Turken zijn en Turkse historici spraken zelfs van "Turko-Semieten." Dezelfde fundamentele mensenrechten als Turken hebben zij nochtans nimmer ervaren.

²⁶ Het leger, dat zichzelf nog steeds als hoeder van de gesecculariseerde erfenis ziet, heeft in het verleden wel enkele malen politiek moeten ingrijpen toen islamitische partijen dreigden het politiek bestel over te nemen.

²⁷ Zelfs dat recht genoten Arameeërs niet. Als directe slachtoffers van het Turks nationalisme en het groeiend islamisme, die beiden extreme vormen aannamen, werden zij na de moslims, de Koerden en de "niet-moslim minderheden" (Armeniërs, Grieken, Joden en Bulgaren) doorgaans als 'vierderangsburgers' beschouwd.

Toen deze spanningen grote angst en onzekerheid zaaiden (de Genocide stond immers nog vers in het geheugen), ging intussen het bericht rond in Tur-‘Abdin, dat het *Christelijke* Westen duurzame vrede, veiligheid en zekerheid kon waarborgen. Gelijkwaardigheid (gelijke rechten, gelijke kansen), educatiemogelijkheden, sociale voorzieningen en democratische waarden waren bovendien een droom, ja een onvoorstelbare realiteit voor de Arameeërs.

Zo ontstonden er spoedig verschillende migratiegolven vanwege de omstandigheden in Tur-‘Abdin. Bovendien gold ook, dat hoe meer mensen er vertrokken, hoe minder mensen er achterbleven. En hoe minder er achterbleven, hoe kwetsbaarder de gemeenschap werd voor de talrijke Koerdische infiltranten, die Tur-‘Abdin zouden bevolken. Tussen 1975-1983 en later vanwege de PKK-strijd van 1984-1999 vluchtten er talloze Arameeërs o.m. naar Nederland.

Tegelijkertijd vroegen er vanaf de midjaren 1980 ook veel Arameeërs uit Syrië politiek asiel aan in Nederland.²⁸ De oorlog tussen Irak en Iran van 1980-1988 en vooral de eerste Golfoorlog in 1990-91 noodzaakten tevens de Irakese Arameeërs te vluchten voor hun leven; sinds de tweede Golfoorlog zijn opnieuw veel Arameeërs om het leven gekomen en is de vluchtelingenstroom uit Irak tot op heden nog volop in gang.

Noot: Vanaf dit punt is de lezing niet uitgewerkt. Niettemin volgen enkele beknopte notities, die mogelijk van interesse kunnen zijn voor de lezer.

4. De vorming van de Aramese gemeenschap in Nederland

N.B.: Vanaf de eerste migratiestromingen uit Tur-‘Abdin maakte Nederland kennis met de ‘Christen-Turken’ (Armeniërs vielen hier ook onder), ‘Turkse Christenen’,²⁹ ‘kerk-Turken’ (vanaf 1979), ‘Jakobieten’ en ‘Syrisch-Orthodoxen’. De namen ‘Arameeërs’, ‘Assyriërs’, ‘Syriërs’ kwamen toentertijd minder vaak voor en van ‘Suryoye’ had nog niemand gehoord.³⁰

De Nederlandse Arameeërs, die voornamelijk doch niet exclusief³¹ uit Syrisch-Orthodoxen bestaan, wier directe of indirecte (bijv. Syrië) wortels in Tur-‘Abdin liggen, hebben vanaf hun aankomst in Nederland gestalte gegeven aan hun voortbestaan vanuit twee perspectieven, de religieuze en de seculiere organisatie van het volk.

A. De Syrisch-Orthodoxe kerkgemeenschap

1. Klooster
2. Kerken

B. De seculiere organisaties

5. Succes in de maatschappij (‘bloei’)

Generaties groeiden op in twee verschillende werelden. Enerzijds werden zij thuis opgevoed met de Semitische cultuur, denkwijze en traditionele normen en waarden. Anderzijds werden zij buitenshuis onvermijdelijk geconfronteerd met de Indogermaanse taal en met een radicaal andere denkwereld: een wereld, die intussen enkele eeuwen gevorderd was en de invloedrijke

²⁸ Zie bijv. het *Rapport Syrische Christenen*, dat door J.L. Hofdijk en J.J.G. Jansen werd uitgebracht aan de Stichting Inlia (Groningen, 1989).

²⁹ In het *Hengelose Dagblad* van 16-02-1981 (p. 5) lezen we bijvoorbeeld: “Velen weten niet dat de Syrisch-orthodoxe kerk Turkse christenen zijn.”

³⁰ Zie mijn “De benaming ‘Suryoye’ in Nederland,” in *Infodessa* Jaargang 6, Nr.15 (december, 2001), pp. 13-22 (vanaf december op www.midyat.nl) over het ontstaan van het begrip ‘Suryoye’ in de Nederlandse volksmond).

³¹ Veel Syrisch-Katholieken en Syrisch-Protestanten zijn namelijk lid van een Syrisch-Orthodoxe kerk en/of een Aramese organisatie in Nederland.

ideeën van de Romantiek en de Verlichting, alsmede het emancipatietijdperk en vele nieuwe bijzondere uitvindingen voor was op de Arameeërs.

Maatschappelijk succes is vooral zichtbaar op de volgende terreinen:

- * Onderwijs
- * Lucratieve zaken
- * Actieve participatie lokale politiek
- * Sport (profvoetballers)

6. Remigratie: Terugkeer naar het vaderland?

De constatering, dat er in Zweden en Duitsland samen meer dan 100.000 Arameeërs wonen, wiens wortels in Tur-'Abdin liggen, terwijl er in heel dit gebied minder dan een onbeduidend maximumaantal van ca. 2.500 zielen achtergebleven zijn,³² is bijzonder schrikbarend. Vooral als u zich bedenkt, dat deze ooit zo befaamde "Berg Athos" der Arameeërs weldra in een islamitisch centrum, in een brandpunt van islamitisch fundamentalisme, dreigt te veranderen.

De voornaamste belemmeringen voor een evt. terugkeer naar Tur-'Abdin zijn als volgt samen te vatten:

- De sociale, economische en medische voorzieningen in Zuidoost-Turkije zijn nog immer bar slecht, daar Turkije nooit serieus geïnvesteerd heeft in deze regio.
- In sommige Aramese dorpen is het nog steeds slecht gesteld met het wegennet, waardoor ze moeilijk toegankelijk blijven.
- De overbodige aanwezigheid van Koerdische 'dorpswachters' (door de overheid aangesteld), die hun zinnen hebben gezet op de Aramese woongebieden.
- Het aantal Koerdische infiltranten, dat Aramese dorpen en huizen heeft overgenomen alsmede het groeiend islamitisch karakter van deze voormalige puur Christelijke regio.
- De educatiemogelijkheden zijn nog erg beperkt evenals andere leefsituaties, die het voor jongeren aantrekkelijk zouden kunnen maken om er te leven (e.g., sport, bioscopen, winkelcentra, uitgaansgelegenheden, etc.).

Wat betreft de bovengenoemde en andere punten ontvangen Diaspora Arameeërs nog te weinig of geen ondersteuning van overheidswege.

Ondanks deze obstakels is de afgelopen jaren de wil en het verlangen om naar het vaderland terug te keren in toenemende mate aanwezig. Dit uit zich o.a. in benefietfeesten, waarvan de opbrengsten doorgaans besteed worden aan restauraties van oude kerkgebouwen in Aramese gebieden. Tevens beginnen steeds meer Aramese families aan bouwprojecten in Tur-'Abdin.

7. SOKA & RKK: verschillen en overeenkomsten

1971: Syrisch-Orthodoxe Patriarch Yakub III naar Vaticaan, bezoek bij Paus Paulus VI.

1984: Syrisch-Orthodoxe Patriarch Zakka I Iwas naar Vaticaan, bezoek bij Paus Johannes II.³³

2001: Paus Johannes Paulus II op bezoek bij de Syrisch-Orthodoxe Patriarch Zakka I Iwas in Damascus.³⁴

³² Zo Prof. H. Hollerweger in zijn toespraak "Der Tur Abdin soll von Aramäern neu besiedelt werden" op het VN Kantoor in Genève op 23-7-2004. De lezing van Dhr. Hollerweger droeg bij aan het evenement "Ancient Hidden Pearl from Mesopotamia Revealed: United Nations Enriched By the Aramean People: 3000 Years of Living Aramean Heritage," dat georganiseerd was door de Syriac Universal Alliance, een NGO bij de VN.

³³ O.a. H. Aydin, *Die Syrisch-Orthodoxe Kirche von Antiochien: Eind geschichtlicher Überblick* (Glane, 1990), pp. 139-174, bevat de Engelse documenten alsook de Duitse vertalingen van deze historische gebeurtenissen.

Verschillen en overeenkomsten tussen de Rooms Katholieke en de Syrisch-Orthodoxe kerk.³⁵

Verschillen:

- * Z.g. filioque doctrine: de RK toevoeging dat de Heilige Geest “van de Vader *en de Zoon uitgaat*,” wordt niet erkend door de SO kerk.
- * De Paus wordt als onfeilbaar en als vertegenwoordiger van Christus op aarde gezien; de SO kerk daarentegen kent haar Patriarch deze standpunten niet toe.
- * Z.g. “vagevuur” is de SO geloofsleer vreemd.
- * Maria’s onbevleete ontvangenis kent de SO niet; enkel Christus was zonder zonde geboren.
- * SO erkent slechts 3 oecumenische concilies, nl. Nicea (325), Constantinopel (381), Efeze (431); RKK erkent Chalcedon (451) en ook na dit concilie kent de RKK nog meerdere oecumenische kerkvergaderingen.

Overeenkomsten:

- * De hiërarchie is nagenoeg gelijk
- * Beide kerken erkennen dezelfde zeven sacramenten, incl. het sacrament van priesterschap
- * Er bestaan veel overeenkomsten in de liturgie van beide kerken.³⁶
- * Erkennen allebei de eerste drie oecumenische concilies, nl. Nicea (325), Constantinopel (381), Efeze (431).

De betrekkingen tussen de Syrisch-Orthodoxe Kerk van Antiochië en de Rooms Katholieke Kerk zijn goed.³⁷

Ten slotte is de Syrisch-Orthodoxe kerkgemeenschap de Nederlandse kerken (katholieken en protestanten) hartelijk dankbaar voor alle broederlijke hulp, die zij ontvangen hebben sinds hun aankomst in Nederland; deze dankbetuiging is vooral te wijden aan de ondersteuning tijdens de Syrisch-Orthodoxe vluchtelingenproblemen.

³⁴ Vgl. de edities van het blad van het Syrisch-Orthodoxe diocees, *Kolo Suryoyo*, van datzelfde jaar. Zie echter ook de opmerkingen van S. Hanna, “Missverständnisse über das gemeinsame Kommuniqué von 1984 zwischen Rom und Antiochien bei den syrischen Geistlichen und Gläubigen,” in *Kolo Suryoyo* 110 (1996), pp. 223-225.

³⁵ Zie voor meer voorbeelden S. Hanna, “Die dogmatischen Konsensen und Dissensen zwischen der syrisch-orthodoxen Kirche und der römisch-katholischen Kirche,” in *Kolo Suryoyo* 104 (1995), pp. 133-138.

³⁶ Binnenkort verschijnt er een Nederlandse vertaling van de Syrisch-Orthodoxe liturgie door Drs. G. Acis.

³⁷ Vgl. vooral de publicaties van de Weense stichting Pro Oriente. Consulteer tevens de bijdragen van A. Davids, “De Syrische Dialoog,” in *Het Christelijk Oosten* 47 (1995), pp. 213-233 en recentelijk S.P. Brock, “The Syriac Churches and Dialogue with the Catholic Church,” in *The Heythrop Journal* 45/4 (2004), pp. 466-476.